

מפגש מס' 69

דף למנחה

יחזקאל פרקים ט'-י"ג

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק ט' - השחתת ירושלים מלבד האנשים אשר סומנו בתו ע"י האיש לבוש הבדים

פרק י' - עליית כבוד ה' ונסיעת המרכבה אל מחוץ למקדש.

פרק י"א - התמודדות עם התפיסות המוטעות של העם

פרק י"ב - מעשים סמליים להמחשת הגלות ומצבו הקשה של העם

פרק י"ג - התמודדות עם נבואות השקר

בשיעור זה נתמקד בפרקים ח'-י"א, המתארים את מסעו של יחזקאל לירושלים במראות א-להים. שם הוא רואה את התועבות הנעשות במקדש, ובעקבותיהן את השחתת העיר. במקביל רואה יחזקאל את נסיעת מרכבת השכינה.

לימוד מעמיק

מסע יחזקאל לירושלים במראות א-להים

אחד המאפיינים הייחודיים של נבואת יחזקאל הוא "מראות א-להים". בארבעה מקומות בספר יחזקאל מסופר בפרוטרוט ובאריכות על התגלות ה' לנביא במראות א-להים (ראה [בפוסט מתוך דעת מקרא](#)). בשיעור זה נעסוק במראה השני, המופיע בפרקים ח'-י"א, בהם מועבר יחזקאל לירושלים במראות א-להים, ורואה את התועבות הנעשות בירושלים, ואת התוצאה שלהן: נסיעת מרכבת השכינה והשחתת העיר.

חלק א - התועבות הגדולות (ח')

בשלב ראשון (ח'), יחזקאל רואה ארבעה סוגים שונים של עבודה זרה, הנעשים במקומות שונים במקדש ע"י זקני העם (שלא בהכרח נעשו באותה תקופה, אלא לאורך השנים): סמל הקנאה - פסל (ה-ו), תבניות על הקירות והקטרת קטורת לפנייהם (ז-יג), נשים מבכות את התמוז (יד-טו), והשתחוות לשמש (טז-יז). כל מראה מתרחש במקום פנימי ומקודש יותר מקודמו, וכל מראה קשה מקודמו, כפי שמודגש ע"י האמירה החוזרת: וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדוֹלוֹת (פסוקים ו, יג, טו, יז). עיינו ב**מדרש**, המתאר את החמרת העבודה הזרה בשלבים. להרחבה על סוגי העבודה הזרה ועל ההשוואה לדברים ד', ראה ב**מאמרה של ד"ר טובה גנזל**.

הפרק מסתיים באמירה שהתועבות הנעשות בארץ כולה עוד חמורות יותר מאשר התועבות הנעשות במקדש: הִנָּקַל לְבֵית יְהוּדָה מַעֲשֵׂוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ פֹה כִּי מָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ חֲמָס וַיָּשָׁבוּ לְהַכְעִיסֵנִי וְהִנֵּם שֹׁלְחִים אֶת הַזְמֹרָה אֶל אֲפֶס. (ח', יז).

שאלה למחשבה:

מהן התועבות החמורות הנעשות בכל הארץ? שימו לב לשני ביטויים המופיעים בפסוק, ויכולים לרמז על טיבן של התועבות: "מלאו את הארץ חמס"; "שלחם את הזמורה אל אפס".

הביטוי "מלאה הארץ חמס" מופיע גם בתיאור חטאי דור המבול (בראשית ו', יג), ושם מקובל לפרש שהכוונה לעוולות חברתיות, כדברי רש"י: "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל". מכך ניתן להבין שהכוונה של יחזקאל היא שהתועבות הגדולות ביותר הנעשות בירושלים באותה תקופה הן העוולות החברתיות, ובעיני ה' הן גרועות אפילו יותר מעבודה זרה במקדש (ראה ב**סרטון מאת הרב אמנון בזק**).

אפשרות אחרת להבנה היא שה"חמס" בפסוק זה מתכוון לעבודה הזרה, הנעשית בכל הארץ ולא רק במקדש, והמשך התיאור - שלחם את הזמורה אל אפס - הוא סוג של עבודה זרה שכנראה הייתה חמורה ביותר. בין אם נפרש כך או כך, ההשוואה לדור המבול חזקה ומרמזת שעל התועבות הגדולות הללו מגיע "מבול" - כליון טוטלי, חורבן. ואכן הסיכום של תיאור התועבות הוא: וגם אני אעשה בחמה לא תחוס עיני ולא אחמל וקראו באזני קול גדול ולא אשמע אותם (ח', יח). להרחבה, שמע **שיעור מאת הרב מרדכי פרנקו**.

חלק ב - השחתת העיר (ט')

בתחילת פרק ט', מתברר מה יתרחש בעיר בעקבות מעשי העם: יחזקאל שומע קול גדול הקורא לממונים על העיר להשחיתה, ורואה ששה אנשים מגיעים עם כלי משחית בידם מכיוון צפון (המוכר מספר ירמיהו כמקום הגעת פורענות), מתוכם אחד "לבוש בדים וקסת הסופר במתניו".

מיהו האיש לבוש הבדים? דעות שונות בנושא זה תוכל לקרוא ב**פרוש המלבי"ם**, **בפוסט מאת הרב מדן**, וב**פוסט מאת ד"ר חגי משגב**.

כאן נקטע רצף הסיפור על ששת האנשים, ומתוארת במקביל התרחשות נוספת: כבוד א-לוהי ישראל מתחיל את מסעותיו מחוץ למקדש: וכבוד א-ל-הי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית (ט', ג). התיאור המקביל מלמד שההתרחשויות קשורות זו בזו. הגעת האנשים עם כלי המשחית קשורה בעזיבת כבוד ה' את המקדש. כאשר כבוד ה' מתחיל להתרחק מן המקדש, ניתנת הרשות למשחית, וישנה אפשרות להחריב את העיר ואת המקדש, כפי שמפרש מלבי"ם:

מלבי"ם ליחזקאל ט', ג:

ראה שהשכינה התחילה לנסוע מן הבית שזה סימן שהבית יוחרב.

וכך אומר המדרש:

תורה תמימה איכה פרק א' (על פי סנהדרין צ"ו ע"ב):

אמרה ירושלים לבת בבל, אלו ממרום לא עשו בי מלחמה לא היית יכולה להלחם בי, אלא מכיון שממרום שלח אש את אירא קטילא קטלת, קריה שרופה שרפת, קמחא טחינא טחנת...

המדרש והמלבי"ם מדגישים את המסר של המראה שרואה יחזקאל: חורבן המקדש איננו תוצאה טכנית של מלחמה בין ישראל לבבלים, אלא תוצאה של עזיבת השכינה את המקדש. ברגע שהשכינה עוזבת את המקדש, הבית חסר משמעות, והוא כבר נחרב מבחינה מהותית.

תפקידו של הסופר הוא לסמן, באמצעות תו על המצח, את אלה המביעים צער על התועבות הנעשות בעיר האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה (ד). האנשים המסומנים בתו לא יהרגו בזמן ההשחתה.

שאלה למחשבה:

באיזה סיפור מקראי נוסף מופיע סימון הצדיקים על מנת שלא יפגעו בעת ההשחתה? מה ניתן ללמוד מהשוואה זו?

בדומה למכת בכורות, בה פסח ה' על בתי ישראל המסומנים, כך גם בהשחתת ירושלים - האנשים המסומנים בתו לא יהרגו בזמן ההשחתה. (ראה בפוסט [מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#)). אולם, מתברר למפרע שלא היו אנשים כאלה, ויחזקאל מזדעזע מכך שכולם נהרגים: ויהי כהמותם ונאשאר אני ואפלה על פני ואזעק ואמר אהה ה' אלקים המשיחית אתה את כל שארית ישראל! (ט', ח). בכך מושווית השחתת ירושלים לא לפסיחה של ה' במכת בכורות אלא להשחתת סדום: כשם שבסדום לא היו צדיקים אשר יוכלו למלט את העיר ואפילו לא צדיקים בודדים שימלטו את עצמם, כך גם בירושלים.

הריגת האנשים במקדש מטמאת אותו, והפסוק מדגיש זאת, כחלק מהצו: ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים (ט', ז). הציווי לטמא את הבית מדגיש את העובדה שכבוד ה' כבר איננו נמצא במקדש, וזאת כתוצאה ממעשי העם - ובראשם השכבה המנהיגה אותו. השחתת המעשים והעבודה הזרה שפשטו בירושלים נובעת מהרגשת מנהיגיה כי אין ה' משגיח בארץ: כי אמרו עזב ה' את הארץ ואין ה' ראיה (ט', ט). להרחבה ראה [במאמרה של ד"ר טובה גנזל](#).

חלק ג - עזיבת כבוד ה' את המקדש (י')

בפרק י' המראה מתמקד במרכבה ובכבוד ה' אשר עליה: ואראה והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרובים באבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם (י', א). בהמשך, מתוארת התרוממות הכרובים, נסיעת המרכבה, ויציאת כבוד ה' מהמקדש בשלבים: וירם כבוד ה' מעל הכרוב על מפתן הבית ומלא הבית את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד ה' (י', ד); וירמו הכרובים... ובלקת הכרובים ילכו האופנים אצלם ובשאת הכרובים את כנפיהם לרום מעל הארץ... ויצא כבוד ה' מעל מפתן הבית ויעמד על הכרובים: וישאו הכרובים את כנפיהם וירמו מן הארץ לעיני בצאתם והאופנים לעמדתם ויעמד פתח שער בית ה' הקדמוני וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה (י', טו-יט).

בפרק זה, המראה של המרכבה משולב באופן מעשי בתיאור ההתרחשות בירושלים: האיש לבוש הבדים זורק גחלי אש על ירושלים, כסמל לשריפת העיר וחורבנה, והגחלים נלקחות ישירות ממרכבת השכינה: ויאמר אל האיש לבש הבדים ויאמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מפנות לכרובים וזרק על העיר ויבא לעיני (י', ב). בהמשך יגיע הביצוע, שבו הכרובים בעצמם שותפים בזריקת הגחלים: ויהי בצותו את האיש לבש הבדים לאמור קח אש מבינות לגלגל מבינות לכרובים... וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים אל האש אשר בינות הכרובים וישא ויהן אל חפני לבש הבדים ויקח וינא... (י', ז-ו). (על זריקת הגחלים כהיפוך של עבודת הקטורת ראה בפוסט [מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#). על יציאת האש מבין הכרובים ראה בפוסט [מאת אביעד שלמה מוריה](#)).

השילוב בין שני המראות - מראה עזיבת כבוד ה' את המקדש ומראה זריקת הגחלים על העיר הנעשית מתוך מרכבת השכינה - מדגיש את הקשר בין ההתרחשויות: שריפת העיר היא תוצאה ישירה של התרוממות כבוד ה' ויציאתו מן המקדש. על כך, שמע [שיעור מאת הרב יובל שרלו](#).

מעניין לשים לב שמי שזורק את הגחלים איננו אחד מהאנשים המשחיתים את העיר, אלא דווקא האיש לבוש הבדים, אשר תפקידו היה להציל את הראויים להצלה. מכך ניתן ללמוד שעל אף שנגזרה על העם גזירה קשה ביותר, שריפת העיר הינה הקלה בעונש, שנעשתה במידת הרחמים. כך מפרש [מלבי"ם](#) את המראה בפרק זה.

מראה נסיעת המרכבה מסתיים בסוף פרק י"א (לאחר שבמהלך פרק י"א הנביא מתוודע לתפיסות המוטעות של העם, בהן לא נעסוק בשיעור זה): וישאוי הכרובים את כנפיהם והאופנים לעמדתם וכבוד א-להי ישראל עליהם מלמעלה: ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמוד על ההר אשר מקדם לעיר (י"א, כב-כג). כבוד ה' עוזב את ירושלים. בכך מסתיים המסע של יחזקאל בירושלים במראות א-להים, והוא חוזר למקומו בבבל: ורוח נשאתני ותביאני כשדימה אל הגולה במראה ברוח אלהים ויעל מעלי המראה אשר ראיתי: ואדבר אל הגולה את כל דברי ה' אשר הראני (י"א, כד-כה).

שאלה למחשבה:

כל הנביאים חזו חזונות נבואיים בהם הנביא חווה התגלות אלקית ומתוודע לעתיד לקרות. חישובו, מה ייחודו של המראה שראה יחזקאל?

יחזקאל חווה התגלות מיוחדת ביותר, שלא הכרנו כמותה אצל נביאים אחרים. הנביא יושב בביתו בגולה, ומועבר לירושלם "במראות א-להים" (ח', ב-ג). שם הוא רואה דברים המתרחשים בחדרי חדרים, אבל איש אינו יכול לראות אותו; הוא רואה דברים שקרו בעבר יחד עם דברים הקורים בהווה, ומצטרפים למראה אחד; הוא רואה מראות בעולמות עליונים ואת השפעתם על המציאות. כל זה מעיד על כך שייחודו של מראה זה הוא בניתוק בין החומר והרוח, מעין המתרחש במוות. (ראה בפוסט [מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#)). ניתוק זה מסמל את הניתוק המתחולל בירושלים באותה עת: השכינה מתחילה להיפרד ממעונה בעולם הזה - המקדש. והמשמעות של ניתוק השכינה ממקומה בתוך עם ישראל, בירושלים, היא מוות וחורבן, כפי שראינו במהלך לימוד הפרקים.

סיכום

יחזקאל עובר לירושלים במראות א-להים, שם הוא רואה שתי התרחשויות מקבילות: התרחשות בעולם המציאות - התועבות הנעשות במקדש, ובעקבותיהן הריגת אנשי העיר ושריפתה; ובמקביל לכך - התרחשות בעולמות העליונים - עזיבת כבוד ה' את המקדש. (אמנם, גם ההתרחשות בעולם המציאות איננה לגמרי מציאותית אלא חזיון המנבא את העתיד להתרחש, מפרספקטיבה של העולמות העליונים). המראה משלב בין שתי ההתרחשויות המקבילות האלה: התועבות של העם גרמו לעזיבת כבוד ה' את המקדש. עזיבת כבוד ה' את המקדש הופכת אותו לבית מרוקן, חסר משמעות, וניתן לומר שהוא כבר נחרב. בכך ניתנת האפשרות למשחית להשחית את אנשי העיר ואף את העיר כולה. העם, בחטאיו, ניתק את עולם הרוח מעולם החומר, ובכך בעצם הביא על עצמו מוות וחורבן.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד ליחזקאל פרקים ז'-ח'](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים ט'-י'](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים י"א - י"ב](#)

[שיעור מאת נריה קליין - מתי עזבה השכינה את המקדש](#)

[שיעור מאת ד"ר טובה גנזל על חטאים חברתיים בספר יחזקאל](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר בני לאו על סימון "הנאנחים והנאנקים"](#)

[פוסט מאת פרופ' יהודה איזנברג על הידרדרות ישראל, גלות השכינה וגלות הסנהדרין](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד על תורת הגמול בספר יחזקאל.